

УДК 342.9

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Оксана ТОПЧІЙ,
кандидат педагогічних наук

АНОТАЦІЯ

Комплексність проблеми забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх зумовлює необхідність дослідження процесів міжнародно-правового регулювання у цій сфері. На підставі аналізу наукових публікацій автор статті репрезентує дві оригінальні класифікації: пріоритетних засад вивчення проблеми з позицій методології юридичної науки і критеріїв угруповання міжнародно-правових актів. У результаті дослідження теми встановлена динаміка основних тенденцій у зазначеній сфері, висвітлений правовий режим забезпечення інформаційної безпеки у глобальному масштабі.

Ключові слова: методологія юридичної науки, класифікація міжнародно-правових актів, інформаційна безпека неповнолітніх, діяльність міжнародних організацій, режим міжнародно-правового регулювання.

INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF THE INFORMATION SAFETY OF MINORS

Oksana TOPCHII,
Candidate of Pedagogy Sciences

SUMMARY

The complexity of the problem of ensuring the information safety of minors necessitates a study of the processes of international legal regulation in this sphere. As a result of summarizing the publications devoted to the study of international legal acts, the author of the article creates a classification of approaches to studying problems from the standpoint of the methodology of legal science. According to the dominant research, she identifies descriptive, hermeneutic, dynamic-historical, comparative legal, pragmatic and systemic approaches. The author's choice involves the use of a systematic approach. As the main subjects of international legal regulation of the processes of ensuring information safety of minors, she identifies such international organizations, as the UN, UNESCO, UNICEF, the World Congress of Information Technologies, the Council of Europe and others. In connection with a significant array of documents issued by these organizations, the scientist proposes to introduce the author's classification of international legal acts. The classification criteria are such elements, as character, time of action, legal force, form of consolidation of norms, subject of regulation and priority of subject-object relations, number of parties, degree of imperativeness, degree of formality, etc. The author tracks the trends of international legal regulation in the study sphere. The dynamics are manifested in the transition from the general principles of human rights of the child to the concretization of norms, from the regulation of communicative processes in a real environment to the communication of minors in virtuality. The scientist believes that the main trend in the international legal regulation of the information sphere is the orientation of content towards the goals of education and respect for human rights, as well as towards international cooperation.

Key words: methodology of legal science, classification of international legal acts, information safety of minors, activity of international organizations, regime of international legal regulation.

Загальна постановка проблеми. Захист неповнолітніх від інформації, що може зашкодити їхньому психологічному здоров'ю, моральному стану, перешкоджати розвитку особистості, є проблемою інтернаціональною. В умовах глобалізації вона набула ще більшої актуальності, а тому перед кожною державою постає питання щодо адаптації міжнародних правових актів до національного законодавства.

Аналіз публікацій. Важливість дослідження міжнародного досвіду у сфері інформаційної безпеки (ІБ) зумовлена необхідністю удосконалення правових норм, закріплених у відповідних вітчизняних законах і підзаконних актах. Серед широкого діапазону праць у зазначеній сфері особливо слід виділити наукові доробки О.А. Веденєвої, С.В. Гришак, І.М. Забари, О.Ю. Запорожця, І.Ю. Крегула, В.В. Куницького, В.А. Ліпкана, Ю.Є. Максименко, Н.М. Пархоменка, О.М. Пахомової, К.С. Полетіло, В.В. Ткаченка, К.С. Шахбазяна. Зокрема, серед дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук суттєве значення відіграє дослідження «Міжнародно-правове регулювання інформаційної сфери (теоретичні і практичні аспекти)» [1]; кандидата юридичних наук – дослідження

з адаптації інформаційного законодавства України до норм Європейського Союзу [2], міжнародно-правових основ регулювання відносин в мережі Інтернет [3], сучасних тенденцій у розвитку міжнародного інформаційного права [4], співробітництва України з міжнародною організацією ЮНЕСКО у сфері правового забезпечення розвитку інформаційного суспільства [5] та ін.

Окремі аспекти досліджуваної проблеми розглядалися в публікаціях В.О. Бажанової [6], В.В. Костицького [7], О.М. Лисенко [8], А.М. Новицького, Н.Б. Новицької [9], Т. Перетятко [10] та ін. Найбільшу увагу вчених привернули питання, у який спосіб нормативно-правовими актами Європейського Союзу врегульовується проблема перебування дітей в Інтернет-середовищі, встановлення обмежень до інформації зі шкідливим для них контентом.

Водночас питання щодо міжнародно-правового регулювання сфери забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх (ІБН) залишається не досить дослідженим.

У зв'язку з цим мета статті полягає у визначенні режиму міжнародно-правового регулювання досліджуваної сфери на підставі аналізу діяльності міжнародних організацій, що виступають ключовими суб'єктами інформаційних

правовідносин у цій галузі, а також ухвалених ними нормативних актів міжнародного інформаційного права, які прямим чи непрямим шляхом спрямовані на забезпечення ІБН. Окремо постає завдання систематизації підходів до вивчення процесів міжнародно-правового регулювання інформаційної сфери на засадах методології юридичної науки та створення авторської класифікації міжнародно-правових актів, що регулюють питання ІБ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап розвитку світової спільноти характеризується двома взаємовиключними тенденціями: з одного боку, відкриваються не бачені раніше можливості щодо доступу до інформації у всесвітньому масштабі, взаємної інтеграції науки і культури в контексті глобалізації, з іншого, відбувається нечуване загострення інформаційних правовідносин, що відображається в активізації інформаційних/гібридних війн, агресивному вторгненні в особистісний простір людини. Безумовно, міжнародні й міждержавні інституції не можуть залишатися осторонь процесів регулювання інформаційної сфери. У зв'язку з цим подібна діяльність викликає інтерес учених і може виступати (а здебільшого й виступає) об'єктом наукових досліджень.

За нашими спостереженнями, з позицій методології юридичної науки міжнародно-правове регулювання сфери інформаційних правовідносин вивчається на таких засадах:

– **Констатаційно-описові.** У подібних дослідженнях автори, як правило, спираються на тексти міжнародно-правових актів у галузі інформаційного права, цитуючи та інтерпретуючи їх окремі положення [8; 11–14];

– **Герменевтичні.** Дослідження такого типу ставлять за мету глибинне тлумачення семантики ключових понять, логіко-семантичних конструкцій мікротекстів, що застосовуються у текстах міжнародно-правових актів у досліджуваній сфері. При цьому, як ми вважаємо, подібне тлумачення може бути *первинним* (коли вчений спирається на першоджерело) [15; 16] і *вторинним* (коли вчений працює із перекладом – як офіційним, так і не офіційним – першоджерела) [17; 18].

– **Динаміко-історичні.** Метою подібних досліджень виступає аналіз змін у концепції нормативно-правової регламентації. Наприклад, у міжнародних документах щодо прав дитини чітко простежуються два основні етапи: 1) до епохи суцільної інформатизації, здебільшого в контексті прав людини; 2) після широкого поширення комп'ютерної техніки й масштабного упровадження інформаційних технологій у всі сфери життєдіяльності, а через це – актуалізацію питань інформаційної культури та медіа-грамотності у молодого покоління [4; 19].

– **Порівняльно-правові.** Основним методом дослідження у подібних наукових працях виступає порівняння норм, що містяться у міжнародно-правових актах, з чинним законодавством певної країни. У цій категорії виокремлюються контрастивні дослідження, спрямовані на виявлення розбіжностей у нормах права та формулювання рекомендацій щодо доцільності або ж недоцільності втілення певних норм в умовах окремої держави [7; 9; 11].

– **Прагматичні.** Дослідження цього типу спрямовані на вироблення шляхів найбільш ефективного використання міжнародно-правових норм у правозастосовчій діяльності певної держави й міждержавної практики. Вони найбільш конкретизовані й спрямовані на алгоритмізацію дій уповноважених органів щодо зниження ризиків від інформаційних небезпек та зміни ситуації в інформаційному просторі на краще. До такої категорії можуть бути віднесені й наукові розвідки з поліпшення юридичної техніки законотворчості, встановлення шляхів гармонізації міжнародного й національного законодавств, імплементації ок-

ремій норм у практику діяльності певних держав в інформаційній сфері [20–22].

– **Системні.** Передбачається комплексність у дослідженні певної проблеми за рахунок комбінації різних підходів. Це дає можливість масштабного бачення проблеми та шляхів її вирішення [23–26].

Складність проблеми забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх детермінує вибір саме системного підходу в аналізі наукової проблеми щодо міжнародно-правового регулювання цієї сфери.

Серед основних суб'єктів міжнародних інформаційно-правових відносин, наділених нормотворчими повноваженнями, особливу роль відіграють: Організація Об'єднаних Націй, зокрема її Генеральна Асамблея, Всесвітня Асамблея зі стандартизації телекомунікацій, Всесвітній конгрес інформаційних технологій, Всесвітній саміт інформаційного суспільства, Рада Європи, Європейський регіональний форум з управління Інтернетом, Європейська комісія з прав людини, Міжнародна організація стандартизації, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Міжнародний Союз електров'язку та ін. Слід зазначити, що в контексті забезпечення ІБН активними суб'єктами виступають такі міжнародні організації, як ЮНЕСКО і ЮНІСЕФ, які зазвичай не розглядаються дослідниками як правові суб'єкти інформаційної безпеки.

Основними актами, що приймаються міжнародними організаціями, є декларації, конвенції, рекомендації, рішення, а також міждержавні угоди, що у подальшому (у разі їх ратифікації) детермінують норми національного законодавства. Завдяки закріпленню на договірних засадах нормам встановлюється режим, за якого чітко окреслюються права, обов'язки, відповідальність суб'єктів інформаційних міжнародно-правових відносин, що матеріалізуються через комплексну комбінацію дозволів, приписів, обмежень і заборон, якими закріплюються моделі бажаної правової поведінки колективних та індивідуальних суб'єктів міжнародного права.

Проте окремі вчені зазначають, що «реальністю сучасного часу стало те, що розвиток міжнародних інформаційних правовідносин почав набагато випереджати їх міжнародно-правове регулювання» [27, с. 182].

У зв'язку з цим виникає потреба у розгляді в динаміці основних нормативних положень, які встановлені як директивні для здійснення уповноваженими суб'єктами в процесі забезпечення окремих видів міжнародної інформаційної діяльності, та у виявленні новітніх тенденцій і концептуальних змін.

З огляду на суттєвий масив матеріалів у зазначеній галузі доцільно їх систематизувати та розподілити по групах. Критеріями пропонуємо виділяти: 1) *характер дії* (глобальні, універсальні, спеціальні, регіональні, національні акти); 2) *за часом дії* (строкові, безстрокові); 3) *за хронологією прийняття* (ухвалені до запровадження цифрової доби, сучасні); 4) *за юридичною силою* (чинні; ті, що втратили чинність); 5) *за формою закріплення норм* (декларація, конвенція, хартія, договір, угода, резолюція, директива, рекомендації тощо); 6) *за предметом регулювання та пріоритетністю суб'єкт-об'єктних відносин* (гуманітарні, стандартизовано-технічні); 7) *за кількістю сторін* (односторонні, двосторонні, багатосторонні); 8) *за ступенем імперативності* (обов'язкові до виконання всіма суб'єктами міжнародних інформаційних правовідносин, рекомендаційні); 9) *за ступенем офіційності* (офіційні, неофіційні); 10) *за способом подальшого впровадження до норм національного законодавства* (акти прямої дії; акти, що потребують ратифікації; акти, застосовувані для імплементації); 11) *за наявністю контролю виконання* (ті, що передбачають міжнародний контроль за виконан-

ням; ті, що не передбачають контролю); 12) *за процесуальним потенціалом* (акти, що передбачають санкції за порушення чинних норм й беруться за основу у судочинстві; акти, які регламентують етичні норми).

Запропонована нами класифікація, звісно, не є вичерпною і остаточною, проте має доволі універсальний характер і у подальшому може застосовуватися у дослідженнях у галузі міжнародного права. На її прикладі можна констатувати, що глобальними універсальними безстроковими нормативно-правовими актами прямої дії, які виступають ключовими щодо концепції забезпечення ІБН, є прийняті Генеральною Асамблеєю ООН «Загальна декларація прав людини» від 10.12.1948 [28], «Декларація прав дитини» від 20.11.1959 [29], «Конвенція про права дитини» 1989 р. [30], резолюція 57/239 від 20 грудня 2002 р. щодо створення глобальної культури кібербезпеки та захисту інформації критичної інфраструктури [31]. До актів універсального характеру можна віднести декларації ЮНЕСКО: «Про основоположні принципи щодо внеску масової інформації в зміцнення миру та міжнародного взаєморозуміння, захисту прав людини і протидії расизму, апартеїду та підбурювання до війни» від 28.11.1978 [32], «Про відповідальність нинішнього покоління перед майбутніми поколіннями» від 12.11.1997 р. [33], «Про культурну різноманітність» від 2.11.2001 року [34], рекомендації щодо заохочення й використання багатомовності та загального доступу до кіберпростору від 15 жовтня 2003 р. [35].

Перелічені міжнародно-правові документи, з одного боку, характеризуються векторною спрямованістю, оскільки відображають основні концептуальні засади, на підставі яких у подальшому розробляються національні законодавчі акти. З іншого боку, у наведеному переліку віддзеркалюється зміна тенденцій, трансформація інформаційних правовідносин у новітню добу, врахування, що процеси комунікації відбуваються не тільки в реальному, а й у віртуальному світі.

Нормативно-правові акти, що йдуть у руслі прав людини, своєю чергою, дали поштовх для прийняття документів практичного спрямування. Прикладом може слугувати «Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії», ратифікований відповідним Законом України від 3 квітня 2003 року [36]. Ним передбачаються заборони щодо вказаної протиправної діяльності та закріплені санкції за порушення цих заборон. Міжнародно-правовим актом зазначено, що дія Факультативного протоколу відбувається як на національному, так і на транснаціональному рівні.

2008 рік ознаменувався тим, що у рамках міжнародної Глобальної програми кібербезпеки були прийняті спеціальні рекомендації щодо захисту дітей в онлайн-просторі [37]. Інструментарієм міжнародно-правового регулювання у сфері забезпечення ІБН визначені такі напрями, як: *нормативно-правовий вплив*, зокрема чималі штрафні санкції за порушення встановлених норм; *перманентне зміцнення потенціалу захисту дитини у кіберпросторі*; «позитивна оборона» (Affirmative Defense) – *технічні й процедурні заходи*, зокрема застосування систем верифікації віку користувача, системи батьківського контролю тощо; організаційні заходи, зокрема застосування досліджень комісії з інтернет-охорони дітей (Commission on Online Child Protection); *міжнародне співробітництво*. Вкрай важливим є те, що цей документ визнає сферою державних інтересів захист неповнолітніх від матеріалів, які для них є шкідливими. За відсутності в Україні відповідного закону, який би регулював питання доступу дітей до інформації та їх убезпечення від негативного впливу відомостей деструктивного спрямування, зазначене положення, зафіксоване в цих Реко-

ментаціях, є вказівкою на наявні прогалини і констатацією недооцінки державою цього аспекту діяльності.

Керівні принципи, визначені міжнародними організаціями, узгоджуються із зацікавленими сторонами з урахуванням диференційованих підходів у різних правових системах. Зусилля міжнародних організацій спрямовуються на поєднання можливостей та повноважень глобальних, регіональних і національних суб'єктів інформаційних правовідносин. Сферою спільних інтересів стає: визначення ризиків та вразливості дітей в Інтернет; сприяння обізнаності всіх учасників інформаційних відносин (як батьків, вчителів, так і самих дітей) щодо можливостей та загроз кіберпростору; розробка дієвих інструментів мінімізації ризиків; поширення знань та досвіду. З позицій адміністративного права це означає, що уповноважені органи та зацікавлені недержавні організації, інститути громадянського суспільства мають забезпечувати наукові, науково-технічну, просвітницьку діяльність у сфері інформаційної безпеки особи, що перебуває на етапі свого становлення.

У проектуванні комплексу дій щодо забезпечення ІБН особливого значення набувають аналітичні матеріали, підготовлені під егідою ЮНІСЕФ, зокрема доповіді «Стан дітей у світі 2017: діти у цифровому світі» [38], «Молодь і онлайн: перспективи життя у цифрову добу» [39], огляд результатів дослідження із подальшою дискусією щодо того, як проведений з використанням цифрових технологій час впливає на психічне самопочуття, соціальні зв'язки та фізичну активність молоді [40].

Ці новітні матеріали відображають загальну концепцію, яка має стати наріжним каменем у розумінні самої проблеми захисту дітей та її подальшому втіленні у праві, педагогіці, психології та інших галузях. Минув час огульних заборон. Доволі сміливим і дискусійним виступає твердження, що не слід безпідставно виставляти підлітків з дорослого світу, відбирати гаджети, а надати шанси для відкриття нового, готувати їх заздалегідь до завдання позитивного оновлення загального світу [39, с. 8]. Як ключові елементи і головні меседжі у документах ЮНІСЕФ виділяються: «соціальні зміни», «освіта», «здоров'я», «життя в сім'ї», «занепокоєння через загрози і ризики», «комунікація і взаємодія в режимі онлайн», «бар'єри спілкування», «орієнтація у медіа-нарративах». З позицій адміністративного права ці категорії не є юридизованими, проте вони можуть слугувати векторами у формуванні методології публічного управління в сфері інформаційної безпеки неповнолітніх.

На рівні консультативної допомоги відділення ЮНІСЕФ в Україні досліджує стан захисту дітей та надає рекомендації уряду щодо поліпшення ситуації. Одним із серйозних зауважень стало те, що «в Україні немає національних стандартів розвитку дитини. Відповідно, не може бути якісних стандартів навчання батьків або стандартів надання комплексних базових послуг дітям, оскільки вони мають ґрунтуватися на прийнятих у державі стандартах розвитку дитини» [41]. Проекція цього зауваження може відбиватися, наприклад, навіть на такому елементі забезпечення ІБН, як маркування інформаційних продуктів за віковими критеріями. Без чітко визначених стандартів подібна діяльність набуває суб'єктивізму та залишає недоброзрозумним виробникам можливість діяти на власний розсуд.

Тож, попри освітньо-виховний складник процесів забезпечення ІБН, ще зарано скасовувати заходи, спрямовані на здійснення обмежень до інформації, яка може зашкодити неповнолітньому.

Як не прикро, в сучасних умовах України набули актуальності положення Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах [42]. Цим протоколом засуджується «вербування,

навчання та використання всередині держави і за її межами дітей у військових діях озброєними групами, які відрізняються від збройних сил держави» і визнається відповідальність тих, «хто вербує, навчає і використовує дітей з цією метою». Вважаємо, що наведені положення міжнародного акта мають безпосереднє відношення до інформаційної безпеки неповнолітніх. Вони ще раз нагадують, що інформаційні загрози поза віртуальним простором не тільки залишилися, а й мають тенденцію загострюватися, що, своєю чергою, потребує відповідної реакції як самої держави, так і міжнародної спільноти. З іншого боку, подібна норма наочно демонструє, як нерозривно пов'язані між собою різні види безпеки неповнолітніх, зокрема інформаційна та фізична. Саме через інформаційний вплив неповнолітній може стати псевдокомбатантом і ставити під реальну загрозу своє життя.

Продовжуючи роботу в цьому напрямі, Україна Законом № 1026-VIII від 16.03.2016 ратифікувала ще один Факультативний протокол до Конвенції про права дитини [43]. Він стосується процедури повідомлень і передбачає необхідність «приділяти першочергову увагу найкращому забезпеченню інтересів дитини під час використання засобів правового захисту на порушення прав дитини і <...> використання процедур, які відповідають потребам дитини, на всіх рівнях». У цьому разі можна говорити про нероздільність усіх прав дитини в контексті прав людини, зокрема щодо можливостей захисту від порушень інформаційної безпеки і звернення у разі необхідності до відповідних інстанцій, включаючи міжнародні.

Висновки. Поза сумнівом, у межах однієї наукової статті неможливо охопити увесь масив міжнародно-правових актів, що пов'язані із забезпеченням інформаційної безпеки неповнолітніх, та встановити, у який спосіб функціонує міжнародно-правовий режим регулювання цієї сфери. Це може стати темою окремого наукового дослідження. Разом з тим нам вдалося: систематизувати наукові підходи до вивчення проблем міжнародно-правового регулювання окремих напрямів; створити й репрезентувати авторську класифікацію міжнародно-правових актів; відстежити динаміку принципово важливих тенденцій діяльності в галузі ІБН (від загальних принципів прав людини/дитини до їх конкретизації у зазначеній сфері; від регламентації процесів і процедур комунікативних відносин у реальному світі до спілкування неповнолітніх у віртуальному середовищі; від рекомендацій до жорстких санкцій; від глобального, універсального до національного рівня). У результаті проведеного дослідження виявлено, що міжнародно-правовому регулюванню підлягають:

- спрямування процесів використання інформації у руслі дотримання прав людини/дитини з орієнтацією на позитивно-просвітницькі й суспільно бажані діяльнісні аспекти;

- здійснення заборон й обмежень протиправного змістового складника в інформаційному контенті, зокрема через організаційно-правові й техніко-технологічні засоби;

- різноманітні аспекти міжнародного співробітництва.

У подальших наукових дослідженнях варто вивчити досвід інших держав щодо імплементації міжнародних норм у сфері забезпечення ІБН до національного законодавства, моніторингу дотримання цих норм і практики адміністративно-правових заходів з подолання негативних тенденцій у зазначеній сфері.

Список використаної літератури:

1. Пазюк А.В. Міжнародно-правове регулювання інформаційної сфери (теоретичні і практичні аспекти: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.11. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2016. 467 с.

2. Грицак С.В. Адаптація інформаційного законодавства України до норм Європейського Союзу: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2013. 186 с.

3. Шахбазян К.С. Міжнародно-правові основи регулювання відносин у мережі Інтернет: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2009. 19 с.

4. Кісілевич-Чорнойван О.М. Сучасні тенденції розвитку системи міжнародного права (міжнародного інформаційного права): дис... д-ра філософії в галузі права: 12.00.11. МКА; МАУП; Міжнар. відкр. ун-т. К., 2009. 227 с.

5. Крегул І.Ю. Співробітництво України з міжнародною організацією ЮНЕСКО у сфері правового забезпечення розвитку інформаційного суспільства: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Кабінет Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування. К., 2010. 230 с.

6. Бажанова В.О. Дослідження впливу права ЄС на національне законодавство та правозастосовну діяльність. Соціологія права. 2017. № 3–4. С. 10–12.

7. Костицький В., Грицай Т. Питання правового та інституційного забезпечення захисту суспільної моралі як складової інформаційної безпеки: зарубіжний досвід. Соціологія права. 2017. № 1–2. С. 7–12.

8. Лисенко О.М. Міжнародно-правове регулювання прав дитини в кіберпросторі. Соціологія права. 2016. № 3 (18). С. 25–30.

9. Новицька Н.Б., Новицький А.М. Міжнародний досвід захисту прав дитини на безпечний інформаційний простір. Соціологія права. 2016. № 3 (18). С. 75–68.

10. Перетятко Т. Теоретико-прикладні аспекти охорони морального здоров'я дитини в режимі online. Соціологія права. 2016. № 3 (18). С. 41–47.

11. Vedenieva O. Regulatory support of children's safety on the Internet: Experience of the European Union. Юридичний вісник. 2014. № 3 (32). С. 51–54.

12. Забара І.М. Міжнародно-правове регулювання поширення інформації: теоретичні і практичні аспекти. Форум права. 2012. № 4. С. 362–366.

13. Забара І.М. Міжнародно-правове регулювання обміну інформацією. Інформація і право. 2013. № 2 (8). С. 56–64.

14. Забара І.М. Правове регулювання обміну інформацією в діяльності міжнародних організацій системи ООН. Український часопис міжнародного права. 2012. № 1–2. С. 113–120.

15. Francesco Viola. Legal Hermeneutics and Cultural Pluralism URL: http://www1.unipa.it/viola/legal_hermeneutics_and_cultural_pluralism.pdf

16. Poscher Ralf. The Hermeneutics of Law: An Analytical Model for a Complex General Account (June 1, 2017). Forthcoming in: Michael Forster/Kristin Gjesdal (eds.), The Cambridge Companion to Hermeneutics, CUP. URL: <https://ssrn.com/abstract=2978630>

17. Гетьман І.В. Мыслительная деятельность в правовой герменевтике как квинтэссенция процесса адаптации законодательства Украины к европейскому праву. Проблемы законности. 2013. Вып. 121. С. 15–23.

18. Молибога М.П. Теоретичні підходи щодо тлумачення норм міжнародного права в сучасних умовах. Альманах права. 2011. Вип. 2. С. 282–285.

19. Степко О.М. Інформаційна діяльність ООН: дис... канд. політ. наук: 23.00.04; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин. К., 2004. 224 арк.

20. KOHL U. Jurisdiction and the Internet. Cambridge: Cambridge univ. press, 2007. 323 p.

21. Sommer P., Brown I. Reducing systemic cybersecurity risk. Organisation for economic cooperation and development working paper. P., 2011. URL: http://cs.brown.edu/courses/cscil800/courses/ODCD_CyberReport.pdf

22. Шпакович О.М. Вплив актів міжнародних організацій на внутрішні правопорядки держав-членів: теорія і практика:

монографія. Київ: нац. ун-т ім. Тараса Шевченка К.: Київський університет, 2011. 415 с.

23. Дубов Д.В. Майбутнє кіберпростору та національні інтереси України: нові міжнародні ініціативи провідних геополітичних гравців: аналіт. доп. / Д.В. Дубов, М.А. Ожеван. К.: НІСД, 2012. 32 с.

24. Макаренко С.А., Рижиков М.М., Ожеван М.А., Головченко В.І., Гондюл В.П. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози. К.: Центр вільної преси, 2006. 916 с.

25. Ожеван М. Спроби впровадження міжнародного контролю за діяльністю в Інтернеті під егідою ООН: нові можливості реалізації Україною інформаційного суверенітету. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1093/>

26. Романчук Ю.В. Міжнародне співробітництво у сфері інформаційної безпеки: концептуальний та регулятивний аспекти: дис. ... к. політ. н.: 23.00.04. К.: Ін-т світ. екон. та міжнар. віднос., 2009. 203 с.

27. Забара І.М. Міжнародно-правові засади регулювання режиму інформації. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип. 108 (частина 1), 2012. С. 182–188.

28. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. Офіційний вісник України від 15.12.2008 р., № 93, стор. 89, стаття 3103, код акта 45085/200

29. Декларація прав дитини від 20.11.1959. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/childdec.shtml

30. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990 р. № 1, стор. 205.

31. Creation of global culture of cyber-safety and protection of critical infrastructure information (2003). Resolution of General Assembly of the United Nations. URL: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/555/24/PDF/N0255524.pdf?OpenElement>

32. Declaration on Fundamental Principles concerning the Contribution of the Mass Media to Strengthening Peace and International Understanding, to the Promotion of Human Rights and to Countering Racism, apartheid and incitement to war, 28 November 1978. URL: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13176&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

33. Declaration on the Responsibilities of the Present Generations Towards Future Generations 12 November 1997. URL: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13178&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

34. Universal Declaration on Cultural Diversity 2 November 2001. URL: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

35. Recommendation concerning the Promotion and Use of Multilingualism and Universal Access to Cyberspace 15 October 2003. URL: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=17717&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

36. Закон України «Про ратифікацію Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії» від 03.04.2003 № 716-IV. Відомості Верховної Ради, 2003, № 29, Ст. 226.

37. Child Online Protection Act URL: https://epic.org/free_speech/censorship/copa.html

38. The State of the world's children: children in a Digital World. URL: https://www.unicef.org/publications/index_101992.html

39. Young and Online: Children's perspectives on life in the digital age. URL: https://www.unicef.org/publications/index_102310.html

40. How does the time children spend using digital technology impact their mental well-being, social relationships and physical activity (Discussion Paper 2017-02). URL: https://www.unicef.org/publications/index_101992.html

41. Офіційний сайт UNICEF – Україна. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/ukr/activities.html>

42. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах, ратифікований Верховною Радою України Законом № 1845-IV від 23.06.2004. Відомості Верховної Ради України, 2004. № 38, Ст. 476.

43. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо процедури повідомлень. Ратифіковано із заявою Законом № 1026-VIII від 16.03.2016. Відомості Верховної Ради України від 09.09.2016 р., № 37, стор. 5.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Топчій Оксана Василівна – кандидат педагогічних наук

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Topchii Oksana Vasylivna – Candidate of Pedagogy Sciences